

ORJAKU KÜLA ARENGUKAVA

2009 - 2019

MTÜ Orjaku Külaselts

Orjaku

2009

SISUKORD

<u>EESSÕNA</u>	<u>4</u>
<u>1. SISSEJUHATAV KOKKUVÕTE</u>	<u>5</u>
<u>2. ORJAKU KÜLA ASUKOHT, LOODUS JA AJALUGU</u>	<u>7</u>
<u>2.1. Küla asukoht ja loodus</u>	<u>7</u>
<u>2.2. Küla ajalugu</u>	<u>8</u>
<u>3. MAJANDUSLIKUD OLUD JA INFRASTRUKTUUR</u>	<u>10</u>
<u>3.1. Küla majanduslikud olud</u>	<u>10</u>
<u>3.2. Küla infrastruktuur</u>	<u>11</u>
<u>3.2.1. Füüsiline infrastruktuur</u>	<u>11</u>
<u>3.2.2. Sotsiaalne infrastruktuur ja kooskäämisvõimalused</u>	<u>12</u>
<u>3.2.3. Küla suhtlusvõrgustik</u>	<u>12</u>
<u>3.2.4. Kooskäämisvõimalused</u>	<u>13</u>
<u>4. KÜLAELANIKKOND, INIMKAPITAL, KÜLAELANIKE KOOSTÖÖ</u>	<u>14</u>
<u>4.1. Asustus</u>	<u>14</u>
<u>4.2. Vanuseline ja sooline jaotus</u>	<u>14</u>
<u>4.3. Elanikkonna arengud</u>	<u>14</u>
<u>4.4. Küla inimkapital</u>	<u>15</u>
<u>4.5. Külaelanike koostöö</u>	<u>17</u>
<u>5. KÜLA MUUTUMINE JA ARENGUTENTENTSID</u>	<u>21</u>
<u>5.1. Ehitustegevus</u>	<u>21</u>
<u>5.2. Ettevõtlus külas</u>	<u>21</u>
<u>5.3. Lähedal asuva keskuse mõjud</u>	<u>22</u>
<u>6. KÜLA VAJADUSED</u>	<u>23</u>
<u>7. KÜLA TULEVIKUPILT aastal 2019</u>	<u>24</u>
<u>7.1. Visioon</u>	<u>24</u>
<u>7.2. Elukeskkond ja infrastruktuur</u>	<u>24</u>
<u>7.3. Elanikkond</u>	<u>25</u>
<u>7.4. Ettevõtlus ja teenused</u>	<u>25</u>
<u>7.5. Hirmud ja ohud</u>	<u>25</u>

8. ARENGUEELISTUSED JA EESMÄRGID	26
8.1. Orjaku sadama arendamine	26
8.1.1. Orjaku kalasadama arendus	26
8.1.2. Orjaku sadamasse külakeskuse (seltsimaja) ehitamine	26
8.1.3. Orjaku külalissadama arendus	27
8.2. Küla üldilme, heakord ja tegevusvõimaluste laiendamine	28
8.3. Külateede korrastamine	28
8.4. Väikeettevõtluse arendamine ja omatoodangu väärtustamine	28
9. TEGEVUSKAVA	30
10. LISAD	32

EESSÕNA

Käesolev dokument on väikese Orjaku küla arengukava aastani 2019, mis on koostatud külaelanike omaalgatuse korras lähtudes vajadusest aidata kaasa külaelu arendamisele ja Orjaku kui elu-ja looduskeskkonda ning puhkeala väärtustavate ideede toetamisele. Arengukava koostamise käigus saadi kokku küla iseloomustav pilt, mis annab ülevaate elanikkonnast ja nende tegevusaladest, küla ajaloost ja traditsioonidest, keskkonnast ja olemasolevatest ressurssidest.

Arengukava on dokument kokkulepitud ajavahemikuks piirkonna valitud arengusuundadest, tehtavatest investeeringutest ja olulistest muudatustest. Kindlasti ei ole arengukava lõplikult valmis dokument, vaid muutub koos meid ümbritseva elu ja meie endi mõtete ning vajaduste muutumistega – arengukava peab käima ajaga kaasas. Iga Orjaku küla elanik või külaga muul moel seotud isik saab kaasa aidata küla elukvaliteedi parandamisele, andes käesoleva arengukava koostajaile oma tähelepanekutest teada küla arengule oluliste muutuste tegemiseks. Iga uus mõte, idee või ettepanek, mis aitab kaasa Orjaku küla arengule ja siinse eluolu parandamisele, on teretulnud.

Lugupidamisega koostajate nimel,

Margit Kääramees

Orjaku külaseltsi juhatuse liige, arengukava projekti juht

Mäeotsa talu, tel. 52 44820, meiliaadress: maeotsa@maaturism.ee

MTÜ Orjaku Külaselts

Orjaku küla, Käina vald, 92114, meiliaadress: orjaku@orjaku.ee

Kati Kukk – juhatuse esimees, tel. 51 37127, meiliaadress: kati@navigare.ee

1. SISSEJUHATAV KOKKUVÕTE

Orjaku küla arengukava koostamise vajadus tekkis seoses MTÜ Orjaku Külaseltsi loomisega, et lahtimõtestada ja fikseerida külale olulised arengusuunad, mis on vajalikud ühe elujõulise küla säilimisele ja edasiarenemisele ning millest lähtuvalt saaks küla läbi külaseltsi oma tegevusi korraldada. Algselt kasutati erinevateks tegevusteks vahendite taotlemisel Kassari saare arengukava, kuid arvestades külaelanike suurt valmisolekut ja ajalooliselt väljakujunenud traditsioone otsustati koostada vaid Orjaku küla territooriumi ja elanikkonna tegevusi ning arenguvajadusi käsitlev dokument.

Arengukava koostamise otsus võeti vastu külaseltsi aastakoosolekul 22. märtsil 2008.a. Kassari rahvamajas, kus oli kohal üle 30-ne külaga seotud inimese. Sellel koosolekul moodustati arengukava koostamise töögrupp koosseisus: külaseltsi juhatuse liikmed Margit Kääramees, Kati Kukk, Leonora Kääramees, Ain Koor, Omar Jõpiselg ja kohalolijate poolt valitud liikmed Alar Kääramees, Hannelore Kääramees, Toomas Vikerpuur, Ain Kullo, Madis Salum. Arengukava koostamisel lähtuti õppematerjalist „Külavanema käsiraamat. Küla arengukava koostamine“ (Kodukant 2003), mille alusel jagati ülesanded töögrupi liikmetele. Olulise info kogumiseks viidi 2008.a. oktoobris-novembris läbi küsitlus nii püsielanike kui nende suvitajate seas, keda õnnestus kätte saada. Küsitluse tulemuseks olid vastused enamusest püsielanikelt (vastamata 4 peret) ja üsna suurelt hulgalt suvitajatelt või kinnistute omanikelt - vastasid 28 pere esindajad, kokku 84 inimest. Arengukava koostamise käigus toimus 4 töögrupi koosolekut.

Küsitluse tulemused, koosolekute materjalid, töögrupi liikmete koostatud temaatilised ülevaated ja koostajatele küla kohta teadaolev info olid aluseks käesoleva arengukava materjalide kogumisel ja koostamisel. Materjali kogumine ja sellest dokumendi vormistamine kestis 12 kuud - märtsist 2008 kuni märtsini 2009, millest aktiivsem tegevus toimus oktoobrist 2008 kuni märtsini 2009.

Selleks, et arengukava oleks ajas muutuv ja küla arenguid suunav dokument, on elanikel võimalik teha täiendusettepanekuid igal aastal jaanuarist märtsini. Orjaku Külaseltsi juhatusele saadab selleks meeldetuletuse e-posti, infokirjade ja teadetetahvlite kaudu. Täiendusettepanekud saadetakse külaseltsi e-posti aadressile või esitatakse kirjalikult külaseltsi juhatuse liikmetele. Külaseltsi juhatusele saabunud ettepanekud üle ja esitab need

kinnitamiseks külaseltsi aastakoosolekul. Arengukava täitmist jälgivad Orjaku küla elanikud ja külaseltsi juhatus.

Arengukava koostamist toetas EAS-i kohaliku omaalgatuse programm. Eksperdina suunas ja aitas materjale koguda ning vormistada Aivi Telvik - SA Tuuru mittetulundusühenduste konsultant.

Elektrooniliselt asub Orjaku küla arengukava: www.orjaku.ee

2. ORJAKU KÜLA ASUKOHT, LOODUS JA AJALUGU

Tuginedes Vello Kaskori raamatule „Hiiumaa ringteed” (2003), Endel Saare raamatule „Hiiumaa - kiviajast tänapäevani” (2004) ja Kristiina Hellströmi koostatud Kassari maastikuhoolduskavale (2007).

2.1. Küla asukoht ja loodus

Orjaku asub Hiiu maakonnas, Käina vallas, Kassari saare lääneosas ja on Hiiumaaga ühendatud teetammide ja sildade kaudu. Orjaku naaberküladeks on Kassari Uusküla ning Nasva küla Puulaid.

Orjakust Käinasse, vallakeskusesse, on 7 km (kõik kaugused sadamast alates).

Orjakust Kärdlasse, maakonnakeskusesse, on 27 km.

Orjakust Heltermaa sadamasse on 24 km.

Orjakust Kärdla lennujaama on 28 km.

Orjakust Heltermaa-Emmaste riigimaanteeeni on 3 km.

Veel keskajal oli Orjaku omaette väike saar nagu seda olid ka naabrid – Hiiumaa, Kassari, Puulaid ja Reigi saar. Küla paikneb kitsal maaribal, millest põhjakaarde jääb Käina laht, lõunakaarde Jausa laht. Orjaku küla piiridesse jääb ka Reigi saar, lisaks mitmeid väiksemaid laide, rahusid ja karesid. Käina laht on väga madala veega (0,5 m), olles pigem madal rannikujärv kui merelaht. Lahte ümbritseb tihe roostik ning põhi on kaetud paksu, kõrgekvaliteedilise ravimudana tuntud mudaga. Alates 1962. aastast on Käina laht linnustiku kaitsealaks ja kuulub aastast 1997 rahvusvahelise tähtsusega märgalade, nn Ramsari alade hulka. Siin kehtib Käina lahe - Kassari maastikukaitseala kaitse-eeskiri. Kaitstavaid loodusobjekte on kogu Kassari saarel ainult üks – Töllukivi, mis asub Käina lahes Orjaku õpperaja nn. rooraja kõrval.

Kassari saar on üldiselt tasase reljeefiga, silmapaistvaim pinnavorm on kirde - edelasuunaline seljandik, mis Orjaku külagi läbib – Orjaku mäena - ning mis lõpeb pika kitsa maasäärega Sääretirbil. Merest tasapisi kerkival rannaäärsel maal pole kuni 20. sajandi II pooleni metsa kunagi kasvanudki, sest see on pidevalt olnud kasutusel karjamaana. Kadakas, mänd, sanglepp ja pilliroog said võimust võtma hakata alles siis, kui karjatamiskoormus vähenes.

2.2. Küla ajalugu

Orjaku on üks vanimaid teadaolevate Hiiumaa kohanimede hulgas - varaseim dateeritud ürikuline teade pärineb aastast 1254, mil Hiiumaa jaotuse lepingus Orjack läks Saare-Lääne piiskopi valdusse. Tolleaegne Kassari jäi aga ordu maaks. Ordu ja piiskopi valitsemisaeg kestis Hiiumaal üle kolme sajandi ja jättis tänini märgatavaid jälgi keelde, külakultuuri ja kohanimedesse. Kaudselt annab see tunda Kassaris ja Orjakus ka tänapäeval, kus kunagine kuulumine erinevatesse kihelkondadesse (Kassari - Pühalepa khlk., Orjaku - Käina khlk.) ja kirikukogudustesse on toonud eristumise üksteisest, mis peale erinevate kalmuaegade (Orjaku inimesi maetakse mitte Kassari vaid Käina kalmistule) ja rahvariide traditsioonidele ilmneb ka muus suhtumises: **põlisele Orjaku mehele ei või öelda, et ta on Kassarist – tema on Orjakust!**

Orjakusse rajati väike mõis arvatavasti aastatel 1606-1612 ja seda on hiljem nimetatud ka Nina mõisaks. Aegade jooksul on sel mõisal palju erinevaid omanikke ja rentnikke. Kõige pikemalt, kuigi vaheaegadega, on olnud mõis De la Gardie suguvõsa omanduses. Mõisa on kasutatud ratsateenistuse asukohana ning riigi- ja kõrvalmõisana.

1564. a. oli Orjaku külas 18 talu, 1781. a. kaardil 24. Selleaegne Orjaku oli sumbküla, mis koondus tihedalt ümber põllu praeguse Tamme ja Sääre talu vahelisel alal. Põhjasõja ajal käis siit üle katk, mis küla peaaegu tühjaks jättis, kuid hiljem on küla uuesti asustatud. Tolleaegne piirmõisa ja küla maade vahel läks põiki üle Orjaku põldude natuke põhja pool praegust sadamat ehk seal, kus lõpeb Orjaku mägi.(KH,19).

1835. aastal mõisastati Orjaku küla maad ning elanikud asustati ümber Utu külla. Mõisahooned, mis tänaseni osaliselt säilinud, on ehitatud 19. sajandi 40-ndatel aastatel.

Orjaku mõisakeskus kuulub arhitektuurimälestiste hulka, Orjaku mõisapark koos piirdemüüridega on arhitektuurimälestised. Arheoloogiamälestisi Orjaku küla piirkonda ei jää. Küla taastati alles peale maareformi 1920-tel aastatel, mil mõisate maad võõrandati riigi poolt ja jagati 20-25 ha suurusteks tükkideks - asundustaludele ja juurdelõigetena väikema-omanikele. Kujunes kaks küla - Orjaku ning Mereküla.

Nõukogude perioodil ühendati Orjaku ja Mereküla aastal 1948 Mere kolhoosiks, see ühines 1953.aastal Kassari kolhoosiga ja see omakorda liideti aastal 1971 “Sõpruse” kolhoosiga. Eesti taasiseseisvumise ajal ennistati küll palju väikseid külasid, ent Orjakut ja Mereküla ei lahutatud, vaid jäeti kokku.

Orjaku on olnud vana kalapüügi- ja sadamakoht. Sadam kavatseti välja ehitada Tsaari-Venemaa merejõudude miinilaevastiku baasiks. Ehitustöödega alustati 1912. aastal, kuid I maailmasõja alguseks jõuti rajada vaid kaks kaitsemuuli, mis sadama-ala praeguselgi ajal ümbritsevad. 1918. a. valmis puust kai. Eesti Vabariigi lõpuaastail süvendati 2,2 kilomeetrit pikk, 35 meetrit lai ning 4 meetrit sügav laevatee, pikendati kaid ning püstitati puitsõrestik-tulepaagid, mis aastal 1962 raudbetoonist tuletornidega asendati. Iseseisvusajal oli Orjaku oluline kaubasadam ja purjelaevade talvesadam. Kuna Orjaku kai oli Hiiumaal ainus, mis sõjas terveks jäi, kasutati sadamat kaupade veoks kuni Heltermaa sadama taastamiseni. Sadam on olnud tuntud ka kala- ja furtsellaariasadamana ning mereväravana, sest 1990-ndatel käis Orjaku kaudu praamiühendus Hiiumaa ja Saaremaa vahel. Aastail 1978-1982 ehitas „Hiiu Kalur” Orjaku sadamasse jahtklubi hoone. Sadam on munitsipaalomanduses.

3. MAJANDUSLIKUD OLUD JA INFRASTRUKTUUR

3.1. Küla majanduslikud olud

Orjaku küla ettevõtlus on väikesemahuline, peamiselt tegeletakse mitme tegevusalaga ja tegevused ulatuvad väljapoole küla piire.

Registreeritud on 7 osaühingut, mille tegevusaladeks on mesindus, üld- ja katuseehitustööd, majutusteenus, turism- ja põllumajandus. Enamus turismiteenuse pakkujaid tegutsevad ainult suvehooajal, aastaringselt tegelejaid on 3.

Väikeettevõtluses on levinud füüsiliselt isikust ettevõtjana tegutsemine ja esindatud on järgmised valdkonnad: turism, merekalandus, lambakasvatus, lihavesikasvatus, väikeloomade arst, ehituslik projekteerimine ja geodeetilised tööd.

Kohapeal saab tööd väike hulk inimesi, enamus külaelanikke käib tööal väljaspool küla.

Külaelanike töökohad 2009.a. alguses (täpsem loetelu lisa 6):

Orjakus 3 (7,7%)	Mujal Hiiumaal 2 (5,1%)
Kassaris 4 (10,2%)	Hiiumaal+väljaspool 3 (7,7%)
Käinas 9 (23,1%)	Väljaspool Hiiumaad 8 (20,5%)
Kärdlas 9 (23,1%)	Väljaspool Eestit 1 (2,6%)

2009. aasta alguses ei ole tööealistest elanikest tööga hõivatud 2 inimest.

Ainuke külas toimiv teenus on kaks korda nädalas käiv poebuss, lähimad muud teenused paiknevad 3 km kaugusel Kassaris (külapood, suveperioodil töötav toitlustusettevõtte, puidust toodete valmistamise firma). Kassari rahvamajas on kolm päeva nädalas avatud Käina raamatukogu Kassari teeninduspunkt. Rohkem võimalusi on 7 km kaugusel asuvas Käinas, kus on olemas oluline osa igapäevaeluks vajalikke teenuseid (kool, lasteaed, tervisekeskus, kaubandus, ujula, huvikool, vallamaja, pangautomaat, pangakontor, postkontor, kultuurikeskus jms). Maakonnakeskus Kärdla asub 27 km kaugusel. Täiendkoolitust Hiiumaal pakuvad SA Tuuru Kärdlas ja Hiiumaa Ametikool Suuremõisas.

3.2. Küla infrastruktuur

3.2.1. Füüsiline infrastruktuur

Orjaku küla läbib kagu-loode suunas 3,7 km pikkuselt Vaemla-Kassari-Luguse riigimaantee nr. 12123. Maantee kate (pinnatud mustsegu) on iga arvestades rahuldavas seisukorras, seda eeskätt suhteliselt mõõduka liikluskoormuse tõttu. Riigimaanteelt talude-majapidamiste juurde hargnevad valla- ja erateed on reeglina kruuskattega ja reeglina kehvast seisukorras, eriti suurema liikluskoormusega kohtades (Mereküla tee). Valla teederegistrisse on kantud kohaliku maanteena Mereküla tee (1.7 km) ja erateedena 4.2 km, neist avalikus kasutuses 1.5 km teid. Ehitusloa on välja antud ca 0.9 km erateede ehitamiseks (25.03.2009.a. seisuga).

Maanteega paralleelselt kulgeb läbi küla 10 kV elektriõhuliin – Kassari saare ringtoide, Orjakus on kokku 6 10/0.4 kV alajaama koguvõimsusega XX VA. 10 kV elektriliinid on valdavalt paljasjuhtmetega õhuliinid (ainult Reigi saarele Oora alajaamani viib maakaabel), madalpingeliinid tarbijateni on paljasjuhtmetega või -kaablitega õhuliinid, erandina viimastel aastatel paigaldatud maakaablid. 124-st maakatatriisse kantud katastriüksusest ainult 5 jäävad lähimast 10 kV liinist kaugemale kui 400 m (kaugem ca 670 m). OÜ Jaotusvõrk sõnul on 1972 a. ehitatud kõrgepinge õhuliini seisukord rahuldav, kohati hea, 0.4 kV liinidele ühist hinnangut anda ei saa, kuid probleemseimad lõigud on siingi viimasel kümnendil rekonstrueeritud.

Orjaku telefonivõrk rekonstrueeriti aastal 1996, mil paigaldati Kassari telefonijaamast Orjakuni 30 juhtmepaariga sidekaabel (30 abonendi teenindamiseks) ning haruliinid pea kõikide liituda soovijateni. (Reigi saarel on sidekaablid paigaldatud koos elektrikaablitega 2000 a. ning ühendatud Luguse jaamaga 2001 a.). Kuid hoolimata kaasaegsest kaabeldusest ei ole Kassari jaama abonentidel võimalik nautida kiiret internetiühendust või Elioni digiTV-d, kitsaskohaks on Kassari jaama ühendus Käinaga.

Mobiilsideoperaatorite levialakaartide järgi on Orjakus EMT ja Tele2 võrkudes kättesaadav EDGE andmeside teenus, Elisal GPRS. Mobiilside 2G on kättesaadav kõikide operaatorite võrkudes, 3.5G sidet ei paku ükski. Orjakus on kättesaadav ka Elioni traadita internet (WiMax).

Orjakus ühisveevärk ja –kanalisatsioon hetkel praktiliselt puudub. Võimalused nende väljaehitamiseks on sadama piirkonnas, kuhu on 1997 a. rajatud 220 m sügavune puurkaev (tootlikkus 15 m³/h) ja biopuhasti (võimsus 160-180 inimekvivalenti).

3.2.2. Sotsiaalne infrastruktuur ja kooskäämisvõimalused

Küla kogukonna käsutuses on alates 2006.a. Mäeotsa talu maadel asuv kiigeplats, kus asub külakiik, varjualune, grillimiskoht, lõkkeplats, korvpallirõngas, lipuvarras ja kuivkäimla. Olemasolevad rajatised kiigeplatsil on valminud Käina valla, mõne väiksema projektitaotluse ja paari pere rahalisel toetusel, oma tööga on talgute korras kaasa aidanud külaelanikud.

Kiigeplatsil on viimased kolm aastat (2006-2008) toimunud traditsioonilised küla kokkutulekud (üldse kokku toimunud 14 korda), siit algavad ja lõppevad küla heakorralgud. Seda kohta kasutavad külanoored kooskäämise kohana, siin saab korraldada sünnipäeva-pidusid ja tähistada muid sündmusi (2008.a. toimus pulmapidu).

3.2.3. Küla suhtlusvõrgustik

Orjaku elanikud suhtlevad omavahel suhteliselt aktiivselt. Peamiselt edastatakse talgute, vastlapäeva ja jaanipäevaeelse kokkutuleku toimumise infot. Välja on kujunenud sõpruskonnad, kes suhtlevad tihedamalt, samas kõiki huvitavat olulist infot jagatakse kõigi külaelanikega. Kui kellelgi on muresid, siis pöörduakse üksteise poole, et lahendusi leida (külmunud kaev, plehku pannud loomad, väiksemad remonttööd jne).

Omavaheline infolevik toimib kõige paremini inimestega otse suhtlemisel, mis on nii toiminud alates küla aktiivsema ühistegevuse algusest 1995.aastal. Selleks kasutatakse eelkõige helistamist ja vajadusel kodudes kohal käimist, sest silmast-silma rääkimine töötab kõige paremini. Nii jõuab info külas toimuvast kõige paremini kõikide elanikeni.

Omamoodi suhtlemiskohana toimivad ka postkastid-infotahvlid, eakamate külaelanike põhiliseks suhtlemiskohaks on kauplusauto ootamine Holsmeri bussipeatuses või Paemurru talu väravas. Info edastamine toimub ka Kassaris asuva kaupluse kaudu, kus on tööalane Orjaku küla elanik. Väga hea suhtluskoht on talgupäev, kus inimesed üle hulga aja kohtuvad, koos tööd teevad ja samal ajal omavahel suhtlevad. Ühise talgusupi söömise juures toimub tavaliselt tihe arutelu külaelu teemadel.

Külaseltsi loomisest alates on püütud infot edastada internetiteel. Kuigi väga paljudel püsielanikel ja muul moel külaga seotud inimestel on olemas meiliaadressid ja neile saadetakse aegajalt külaga seotud infot, tundub, et see infokanal ei toimi kõige paremini - puudub otsene inimestevaheline suhtlus, e-kirjad ei kohusta vastama, inimestel pole aega operatiivselt e-kirjavahetust jälgida ja kiirelt vastata, tekib arusaamatusi kirjade sisu

tõlgendamisel. Internetiteel suhtlemise võimalust kasutavad aga hästi külaseltsi juhatuse ja erinevate töögruppide liikmed.

Üheks kasutamata suhtlus-ja infokanaliks on www.orjaku.ee, kus lisaks praegusele püsiinfole võiks olla üleval pidevalt muutuv uudiste rubriik. See oleks oluline kanal keskealise ja noorema põlvkonna esindajatele, kes kasutavad internetti. Samuti neile, kes ei asu püsivalt kohal, kuid sooviksid olla kursis külas toimuvaga.

Kui inimestel on ühine mure, mis segab enam kui ühe pere elu, siis astutakse lahenduste leidmiseks ühiseid samme. Nii on toimunud ühiskirjade kirjutamine ja nendele allkirjade kogumine, näiteks PRIA pindalatoetuste maksimisega tekkinud probleemide (2007.a.) lahendamiseks koostati 4 külaelaniku poolt kiri, kuhu koguti 135 allkirja ning juhtumi lahendamiseks pöördui riigi poole. Samuti on elanikud külaseltsi juhatuse kaudu püüdnud kaasa rääkida külaelu puudutavatest küsimustes, näiteks Mereküla tee mustkatttega katmise vajaduse selgitamine ja suuremate detailplaneerigute aruteludel osalemine. Üheks probleemide tõstatamise ja lahenduste leidmise võimaluseks on külaseltsi aastakoosolek, kus võivad osaleda peale liikmete ka kõik teised külaga seotud inimesed.

3.2.4. Kooskäimisvõimalused

Ainuke koht küla suurürituste läbiviimiseks on kiigeplats. Küsitluse tulemusena oli küla seltsimaja puudumine üks enam mainitud nõrkusi külaelus. Sügis-talvisel perioodil on kasutatud kooskäimiseks Mäeotsa talu kuurialust (külaseltsi asutamiskoosolek 4.11.2006, sünnipäevade tähistamised), Kassari rahvamaja (külaseltsi aastakoosolekud, jõulupidu) ja Dagen Haus külalistemaja (vastlasupi söömine, juhatuse ja töögruppide koosolekud). Külaseltsi juhatus on pidanud koosolekuid Tuletorni kail. Külaseltsi üheks eesmärgiks on küla kogukonnale (välja) ehitada kooskäimise koht Orjaku sadamasse.

4. KÜLAELANIKKOND, INIMKAPITAL, KÜLAELANIKE KOOSTÖÖ

4.1. Asustus

Orjaku on hajakülana paiknev rannaküla, millel ajalooliselt eristunud kaks osa – Orjaku (mõisa ja maade jagamisel asunikele 1920-ndatel tekkinud ca 10 majapidamisest ridaküla mõisa ja sadama lähiümbruses) ja Mereküla (vanemad talud, asundustalud ja muud majapidamised sadamast Kassari-poolsetel aladel). Orjaku küla alla kuulub ka Reigi saar, kus puudub püsielanikkond ja -asustus, on vaid erinevatele omanikele kuuluvad kinnistud ja viimastel aastatel ehitatud suvilad.

4.2. Vanuseline ja sooline jaotus

01.01.2009 seisuga elas Orjaku külas **93 inimest**, neist **50 meest** ja **43 naist**. Inimeste vanuseline ja sooline jaotus oli järgmine:

Vanus	0-9 a.	10-19.a.	20-29.a.	30-39.a.	40.-49.a.	50.-59.a.	60.-69.a.	70 ja üle
Mehed	2	8	4	11	9	9	5	-
Naised	6	8	3	6	4	7	3	6
Kokku	8	16	7	17	13	16	8	6

4.3. Elanikkonna arengud

Orjaku küla oli 1990-ndate alguses küllalt hääbunud ja vana elanikkonnaga küla, mille areng järgnenud viieteistkümne aasta jooksul on olnud stabiilne:

1990	1993	1998	2000	2005
47 in	64 in	65 in	72 in	79 in

Viimase 3 aasta jooksul on areng jätkunud ja külas on seisuga 01.01.2009 93 elanikku, neist 24 alla 19 a. ja 14 üle 60.a.

Orjaku küla on üks Käina valla elujõulistest küladest ja see iseloomustab laiemat trendi, kus noored pered on eelistanud uue elukohana just alevi lähedasi külasid Käina alevile ja

endistele kolhoosikeskustele. Mõnes osas on see kokkulangemine, et tühjaks jäävatesse majadesse said jälle suguvõsa noored kolida. Teisalt ehitati mõne Käina vallast pärit pere poolt täiesti uued majad, mis näitab, et Orjakul on ligitõmmet ka valla noortele peredele.

Teise olulise tegurina soodustab Orjaku küla elanikkonna kasvu Orjaku hea asukoht populaarse puhkepiirkonnana – mere lähedus, hinnatud Kassari ja Hiiumaa maastikud, rahulik maaelu. Paljud puhkajana alustanud inimesed soovivad üha enam end siduda n.ö. teise koduna Orjakuga. Kusjuures selle valiku juures hakkab olulist mõju mängima küla sotsiaalne võrgustik ja Käina alevi positiivne mõju. Kui jäädakse paigale 3-4 kuuks või kauemaks, muutuvad oluliseks suhtlemisvõimalused, kogukonna tunne ja elementaarsete teenuste lähedus.

Elanikkonna arengute juures peaks välja tooma veel ühe fenomeni. Hiidlased võtavad võõraid omaks kummaliselt. Alustuseks koheldakse neid väga külalislahkelt – nagu merelt tulevaid külalisi. Aasta-kahe pärast koheldakse neid kui võõrtöölisi – konkurente vaesel maal ja vähese töö peale. Ja alles 15. a. pärast hakatakse tunnistama - koos heade ja vigadega aga ikkagi oma. Võibolla tänu Orjaku küla tugevale kokkuhoidmisele ja tihedatele sidemetele, aga võibolla ka tänu Orjaku elanike nooruslikkusele ja „kirevale“ päritolule ollakse pisut tolerantsemad uute perede suhtes ja „väljalangevus“ siia tulijate osas on olematu.

4.4. Küla inimkapital

Inimkapital on [inimese](#) oskused ja teadmised, mis võimaldavad tal tööd teha ja [tulu](#) saada. (allikas Vikipeedia).

Küsitluse tulemusena selgus, et küla elanikkond on suhteliselt noor, enamus elanikke on tööealised, püsielanikest pensionäre ainult 13. Vanuseliselt on kõige rohkem on 30-39 aastasi (20), 50-59 aastasi (15) ja 40- 49 aastasi ning 20-29 aastasi (mõlemaid 9).

Küsitluse tulemusena selgus, et külaelanike seas on palju erinevate elualade spetsialiste, väga suur on kõrg-ja keskeriharidusega inimeste osatähtsus (84 vastanust 52), kuid kahjuks ei ole teada omandatud erialasid.

Haridustasemelt jaguneti:

	Kõrg	Kesk-eri	Kesk	Põhi-või alg.
Mehed	10	12	5	3
Naised	18	12	5	3
Kokku	28	24	10	6

Tööealiste elanike töökohad:

- * oma firma – 6, neist 4 Hiiumaal;
- * oma valitsuste palgal (ametnikud, haridustöötajad jne) – 6;
- * teistes ettevõtetes – 33
- * FIE talupidajad – 2
- * rannakalurid – 7, aktiivselt tegutsevad 5
- * FIE-na turismihooajal majutusega lisa teenivad – 3
- * kodune (koduperenaine) – 1
- * pensionärid – 15
- * invaliidsuspensionärid – 1
- * ei tööta – 2

Erinevad ametid elanike seas: 7 rannakalurit, 6 põllumajandusega vähemal või rohkemal määral tegelejat (lambakasvatus, lihavesikasvatus, piimatootmine), 4 plastifirmades töötajat, 3 müüjat, 2 teedehitusinseneri, 2 tiserit, turundusspetsialist, veterinaar, arst, kultuuritöö korraldaja, klaveriõpetaja, inglise keele õpetaja, baari- ja kohvikupidaja, logopeed, sadamakapten, kaugsõiduautojuht, linnaliinibussijuht, traktorist-ekskavaatorijuht, raamatupidaja, ehitaja, ehitusinsener, katusepanija, õmbleja, autojuht, kindlustusfirma juhatuse liige, Riigikogu liige, logistik. (Loetelu pole täielik)

Külaga seotud inimeste (omavad kinnistuid, suvitavad siin jne) ametid: hambaarst, sisearhitekt, ehitusfirma omanik, etnoloog, projektikirjutaja-turundusspetsialist, bussifirma omanik, ehitusfirma tegevjuht, olümpivõitja-sportikooli omanik, ülikooli õppejõud, müügimees, investeerimispankur, mesindustalunik, turismiettevõtja jne. (Loetelu pole täielik)

Teadaolevaid külaelanike huvialasid: laulukooris või –ansamblis osalejad (7), raadioamatöörid (2), huvilendur, vanatehnika koguja, ümbermaailmapurjetaja, linnuvaatlejad, küla ansamblis „Pool tooni mööda“ osalejad, purjetamishuvilised, fotograafiahuvilised, mälu-mänguhuviline, käsitööhuvilised, ratsutamishuvilised, sulgpallitreener, rallisõitja jne.

Palju on külas merenduse vastu huvi tundvaid inimesi, viimaste aastatega on soetanud väga paljud endale veesõidukid, nii on külas asuvas kahes sadamas (Orjaku, Männiku) ja mitmes laotrikohas palju erinevaid aluseid (küsitluse alusel kokku 26). Olulised on rannakalandusega seonduvad oskused - kõik on iseõppijad, kes neid oskusi säilitavad ja annavad edasi teistele huvilistele.

4.5. Külaelanike koostöö

Orjaku küla omab mitut pikemat või vähemat aega toimunud traditsioonilist ettevõtmist:

- Vanim neist - Jaanipäeva tähistamine küla kokkutulekuna igal aastal 22. juunil (2009.a. toimub 15. korda), mille korraldamine käib perest peresse - toimuval peol kuulutatakse välja järgmised korraldajad, kellega on eelnevalt kokku lepitud.
- Heakorratalgud kevadel (2009.a. 6. korda) ja sügisel (toimunud kaks korda), kus on osalenud 30-40 inimest.
- Vastlapäeva tähistamine (2009.a. 5. korda).
- Kogunemine aastavahetuseks Orjaku linnuvaatlustorni, kus nauditakse ümberringi paistvaid ilutulestikke ja tervitatakse kohalviibijaid uue aasta saabumise puhul.
- Traditsiooniks on väiksema seltskonna poolt uue aasta saabudes peredesse aastanumbri viimine, mis on vana kohalik tava ja mida grupp külaelanikke on püüdnud elus hoida. Tavaliselt külastatakse 3-4 peret, mõned neist on igal aastal samad, mõned uued.
- Väiksemates ringides tähistatakse sünnipäevi ja korraldatakse muid koosviibimisi.
- Ühiselt on käidud juubelisünnipäeva puhul õnnitlemas küla väljapaistvamaid (eakamaid) elanikke.
- Eakad tähistavad ühiselt sünnipäevi ja osalevad koos valla ja maakonna eakatele mõeldud üritustel.
- Osaletud on Kassari Haridusseltsi poolt korraldatud pidudel, koosolekutel ja õppepäevadel, 2008.a. korraldati Kassari saare rahvale jõulupidu Kassari rahvamajas.
- Osaleti Kassari saare arengukava koostamisel ja lüüakse kaasa selle täiendamisel.

Ühistegevus

- Talgute korras, valla osalisel toetusel ja paari pere eestvedamisel on vormistatud Mäeotsa talu maadele kiigeplats koos esmavajalike rajatistega; külaseltsi projektide kaasabil on valmistatud välimööbel, postkastide alused, taastatud veeloodimaja muulil ning rajatud laudtee sadamast muulile.
- Tegeletud on küla ajaloo kogumisega, koostatud on temaatilisi näitusi - küla loodusvaated (2007), külarahva tegemised läbi aegade (2008). Projekti abiga valmis küla kodulehekülj www.orjaku.ee
- 2008.a. veebruaris moodustati jaanipäeval esinemiseks küla ansambel, mis jätkab tegevust ja käib koos kord nädalas Jausas asuvad stuudios ning kus on liikmeteks kaks Orjaku, üks Kassari (juurtega Orjakust) ja üks Valgu (juurtega Kassarist) elanik.
- Küla hoiab kokku ka rasketel aegadel – 2004.a. pärast Kadakamäe talu maja tulekahjus hävimist toetati kannatanud peret rahaliste vahenditega, eluks oluliste tarbeesemete annetamisega ja tööpanusega maja taastamisel.

Külavanema roll

Orjaku külal on külavanem 1996. aastast, kui Kassari Haridusseltsi eestvedamisel koolitati ja valiti Kassari saare külade vanemaid. Külavanem valitakse vastava statuudi alusel ja määramata ajaks. Külavanema töö on vabatahtlik ja ühiskondlikel alustel. Käina vallast on võimalik taotleda toetust külavanema töö tasustamiseks, kuid siiani pole Orjaku küla seda kasutanud. Külavanema roll Orjakus pole väga kandev, kuna tegemist on paljude erinevate tegevustega hõivatud inimesega, kellel pole seetõttu aega külavanema kohustusi täita, näiteks osaleda külavanematele mõeldud koolitustel ning teiste külavanemate koosviibimistel. Kui aga külaelanikel on olnud mingeid probleeme ja nad on tema poole pöördunud, siis on külavanem aidanud neid vallas või mujal lahendada. Kuni külaseltsi moodustamiseni toetasid külavanemat kohapealsete ühiste asjade organiseerimisel aktiivsemad külaelanikud. Pärast külaseltsi moodustamist on suur osa külavanema kohustustest üle läinud külaseltsi juhatusele. Külavanem osaleb külalisena külaseltsi juhatuse ja töögruppide koosolekutel, et olla kursis seal arutatuga.

Seltsitegevus

Küla ühistegevus sai alguse 11 aastat enne külaelanikke koondava mittetulundusühenduse – Orjaku Külaseltsi - loomist. Koos tegutsedes tekkis vajadus juriidilise vormi järele, mille abil saaks paremini külale olulisi kitsaskohti ja vajadusi välja selgitada ning nendega tegelemiseks lahendusi ja vahendeid leida. Külaseltsi põhikirjalisteks eesmärkideks on külaelu arendamisele kaasaaitamine ja Orjaku küla kui elu-ja töökeskkonda ning kui puhkeala väärtustavate ideede toetamine. Oluline roll on olla partneriks omavalitsusele, kellega koos leida võimalusi piirkonna paremaks arendamiseks. MTÜ Orjaku Külaselts loodi Mäeotsa talus 4. novembril 2006.a. 30-ne asutajaliikme poolt. Seisuga 01.03.2009 on külaseltsil 39 liiget, enamuse külaelanikke on aga toetajaliikmed, kes erinevatel põhjustel kas pole veel liikmeks astunud või ei plaanigi seda teha, kuid tegutsevad sellele vaatamata koos kõigi teistega. Ainult Orjaku küla elanikest koosneb ka MTÜ Orjaku Jahtklubi (asut. veebruaris 2008) – 4 liiget ja MTÜ Orjaku Loodussõprade Selts (asut. 2003, ei tegutse aktiivselt) – 2 liiget.

Teadaolevalt osaleb külaelanikke veel teistes Hiiumaal registreeritud mittetulundusühendustes (nimekiri pole täielik): Kassari Haridusselts (taasasut.1995) – 4 liiget, Hiiumaa Turismiliit (asut.1999) – 5 liiget, Hiiukala (asut. 2008) – 5 liiget, Uusküla Maaparandusühistu (asut.2006) - 7 liiget, Spordiklubi Kassari (ei tegutse aktiivselt) – 1 liige. Külaelanikud kuuluvad veel erinevate tegevusaladega MTÜ-de liikmeskondadesse nii Hiiumaal kui mujal, näiteks Hiiumaa Käsitööselts, Eesti Maaturism (3 liiget). Orjakuga on tihedalt seotud MTÜ Hiiu Purjelaeva Selts, mille nn. pesaks ja aluste (3) kodusadamaks on Orjaku sadam ning kuhu kuulub liikmetena 4 külaga seotud inimest.

Koostöö

Hea koostöö on MTÜ Kassari Haridusseltsiga – osaleti Kassari saare arengukava koostamisel 2003. aastal ja arengukava uuendamisprotsessis 2008. aastal. Koos ollakse partnerid MTÜ Kodukant Hiiumaa projektile „Traditsioonilise käsitöö tundmisest uue tooteni“ (2008-2009), mille eesmärgiks on Hiiumaa vanemate tikandite kaardistamine.

Külas elavad vanema astme õpilased osalesid 2008.a. Kassari Haridusseltsi projektis „Hiiu/Kassari murde kogumine“, mille käigus uuriti ja jäädvustati diktofoni abil vanemate elanike mälestusi koduste tähtpäevade, söömiskommete, vanasõnade-kõnekäändude ja liisusalmide-mängude kasutamiste kohta. Oma seltsimaja puudumisel kasutatakse talveperioodil külaseltsi suuremate ürituste korraldamiseks Kassari rahvamaja.

Väga hea koostöö on kohaliku omavalitsusega. Käina vald on toetanud kiigeplatsil kiige valmimist, samuti saadakse valla eelarvest toetust talgute ja jaanipäevade korraldamiseks, bussipeatuste hooldamiseks ning muude ühiste ürituste korraldamiseks. Valla toetus külaseltsi projektide omafinantseeringul on märkimisväärne (90% vajaminevast summast, 10% jääb seltsi omaosaluseks), samasugust abi saavad kõik teised valla seltsid oma suurematele projektidele. Koostöös Käina vallaga on alustatud Orjaku sadama puhkeala arendamise ja väljaehitamise.

2009.a. elab külas 2 Käina valla volikogu liiget, sh. volikogu esimees. Varem on volikogu töös osalenud veel 3 külaelanikku.

Külaelanikud osalevad ka teiste organisatsioonide poolt läbiviidavates ettevõtmistes. Näiteks juba nimetatud MTÜ Ühendus Kodukant Hiiumaa projekt „Traditsioonilise käsitöö tundmisest uue tooteni”, jõudumööda osaletakse ka teistes Kodukant Hiiumaa ettevõtmistes (Hiiumaa Külade Päev augustis, Hiidlaste Aastalõpupidu detsembri lõpus, erinevad koolitused), ühenduse liikmeks pole veel astunud. Külaelanikud on osalenud ka teiste mittetulundusühenduste (näiteks Külaselts MUHV) poolt korraldatud õppepäevadel ja kursustel.

5. KÜLA MUUTUMINE JA ARENGUTENTENTSID

5.1. Ehitustegevus

Orjaku külas on ehitustegevus olnud viimasel viiel aastal küllalt aktiivne. Püsielanikud on laiendanud oma hoonestust - 5 uut või taastatud vana maja (Tuletorni kai, Kata, Veskitamme, Orjaku mõisakoha, Urikivi kinnistud). Toimunud on ka uute kinnistutena suvemajade ehitamine või olemasolevate laiendamine - 11 uut või uuendatud maja (Estri, Väike-Toompuu, Mari, Meremaa, Merepiiri, Silveri, Vassu II, Linnutee, Orjaku Maja, Tilgu, Maarja). Reigi saarele on kerkinud 5 uut suvemaja-elamut (Reigi-Nina, Reigi-Välja, Reigi-Männi, Reigi-Otsa ja Priidiku), planeeritud on sinna veel 3. Turismiettevõtlusega seotult on ehitatud uusi või laiendatud olemasolevaid - 4 (DagenHaus, Roose, Vana-Tamme, Paadi).

Siiski ei saa senist ehitusalast arengut pidada liigkiireks. Täna on Orjaku küla maad kaetud ca 50% ulatuses detailplaneeringutega, mille kohaselt on lubatud külla veel umbes 30 uue elamu või suvemaja ehitus. Lähiaastate kinnisvaraturu madalseis vähendab survet läbimõtlematuks ehitustegevuseks. Väheneb oht, et ehitatakse arhitektuurselt läbimõtlemata ja keskkonda sobimatuid hooneid või et ehitatakse hooneid lihtsalt müügiks, mitte konkreetse pere vajadustest lähtuvalt jne. Tõenäoliselt ongi kõige parem areng külale, kui külas ehitatakse 2-3 maja või suvemaja aastas nende inimeste pool, kes soovivad tõesti selle kogukonna liikmeks saada. Uute eramukruntide soovituslik minimaalne pindala peaks olema 15 000-20 000 m² (2ha). Selles tempos suudab kogukond inimesi kohalikku ellu sulandada ja harjuda uute tulijatega.

5.2. Ettevõtlus külas

Ettevõtlus Orjaku külas ei ole väga laialt arenenud, märkimisväärset toodangut ei anna ükski ettevõtja. Peamiselt tegeletakse mitme tegevusalaga ja tegevus ulatub väljas poole Orjaku küla piire.

Orjaku külla on registreeritud 7 ettevõtet: OÜ Nina Talu, OÜ Orjaku Mõisakoha (mõlemad majutustegevus ja põllumajandus), OÜ Meretamme (majutustegevus), Sireli Mesindustalu (mesindus), Kullopere OÜ (põllumajandus ja turism), VT Puhkemaja OÜ (majutustegevus), Käärapoisid Ehitus OÜ (üld-ja katuseehitustööd). Lisaks tegutsevad paljud külaelnicud veel muude tegevuste kõrvalt füüsilisest isikust ettevõtjatena järgmistes valdkondades: turism (3),

merekalandus (3), lambakasvatus (3), lihaveisekasvatus, väikloomade arst, ehituslik projekteerimine ja geodeetilised tööd.

Enamus turismiteenuse pakkujaid tegutsevad ainult suvehooajal, aastaringselt tegelevad 3: OÜ Orjaku Mõisakoha (Mõisakoha puhkemaja ja Dagen Hausi külalistemaja); Kärklas registreeritud ettevõtte UÜ Landless (Roose puhkemaja) ja FIE Aivar Kääramees (Orjaku sadama külalistsaad).

Kohapeal saab tööd väike hulk inimesi, enamus külaelanikke käib tööl väljaspool küla (vaata ptk. 3.1. „Küla majanduslik olud“ ja lisa 6).

5.3. Lähedal asuva keskuse mõjud

Orjaku olulisem külgetõmbekeskus on Käina alev - valla ja Lõuna Hiiumaa keskus, mis asub Orjakust 6-9 km kaugusel. Käina keskus avaldab kahtlemata tugevat positiivset mõju Orjaku arengule. Eelkõige lastega noortele on otsustava tähtsusega tugeva kooli, hea lasteaia, korraliku toidupoe ja vaba aja veetmise võimaluste olemasolu mõistlikus kauguses kodust. Oluline on Käina ka muude teenuste ja töökohtade tõttu. 6-9 km on piisavalt lähedal nii laste liikumise kui transpordikulude seisukohalt.

6. KÜLA VAJADUSED

1. **Kaluritel** on vajadus nn „oma pesa“ järgi, kus hoida püügivahendeid, parandada paate ja varustust, arendada edasi kalandusega seotud ettevõtlust (kala hoiu- ja säilitamisruumid, kalarookimisruumid, suitsuahi, kalamüügipunkt jne).
2. **Lambakasvatajatel** on vaja ühislauta ja loomakasvatuse juurde kuuluvaid toetavaid tegevusi (villapesuruum, väiketapapunkt, liha säilitamise ruum, müügipunkt jne).
3. **Noortel** on vaja tingimusi vaba aja veetmiseks ja harrastustegevusteks, sest täna puuduvad kõik tegevusvõimalused nii sise- kui välitingimustes.
4. **Merespordiharrastajatel** on vaja tingimusi purjetamise ja muu merega seotud tegevuste harrastamiseks.
5. **Külaelanikel** vaja kooskäimiseks kohta – seltsimaja.
6. **Ühisvajadus** on mitmekülgset väljaarendatud sadama ja ujumiskoha järele ning korras külateede järele. Samuti ühistranspordi ja kaubanduse optimaalse kättesaadavuse vajadus. Ühishuvi on jätkata küla ajaloo uurimist.

7. KÜLA TULEVIKUPILT aastal 2019

7.1. Visioon

Orjaku on küla inimestele (püsielanikele ja külastajatele), kes väärtustavad siinset kordumatut rahu, vaikust ja loodust.

Orjaku küla on aastal 2019 kaasaegne põhjamaine saare väikeküla, kus on tänapäevane infrastruktuur ja teenindus, samas on väliselt säilinud külale omane rahu ja vaikus, väärtused ning idüll.

7.2. Elukeskkond ja infrastruktuur

- Looduskaunis, rahulik, roheline kõik endised põllud on hooldatud.
- Hooldatud majad, metsad ja rannad.
- Tore, arenev ning kaasaegne küla ja jääb selleks.
- Kassari ja Orjaku – jõukas, korras maaelu, kus toimivad maaelule iseloomulikud suhted ja olemine. Samas elab püsivalt palju inimesi, kelle teenistus tuleb hoopis mujalt.
- Orjakule on omistatud Hiiumaa ja Eesti kaunima küla tiitel.
- Külas on infotahvlid ja igal talul on silt.
- Orjakus on hea bussiühendus (ühistransport).
- Orjaku on turvaline.
- Orjaku on kui ümbermaailmareisi algus ja lõpp-punkt.
- Sadamast on saanud küla tõmbenumber ja igapäevaelu süda – kaasaegne jahi- ja kalasadam.
- Tolmuvabad teed.
- Orjaku küla on üks tugev külaühiskond koos sinna kuuluva seltsimaja ja koostegemistega.
- On uusi aktiivturismi viljelemise kohti.
- Elektriliinid on viidud maa sisse ega risusta vaateid.

7.3. Elanikkond

- Püsielanike arv on kasvanud.
- Külas on stabiilne arv noori inimesi ja lapsi.
- On end kogukonnaliikmena tundvaid suvitajaid, keda kaasatakse ühistegevustesse.
- Tulenevalt vanemate inimeste arvu kasvust on külas hästitoimivad hooldus-ja abiteenused (nt kogukonnateenusena).
- Orjaku küla lapsed suhtlevad aktiivselt omavahel.
- Sõbralikud suhted külaelanike vahel.

7.4. Ettevõtlus ja teenused

- Paadisõidud merel.
- Väljaarendatud on erinevaid koostöövorme ettevõtluses.
- Sadamahoone kui **külaelu – ja teeninduskeskus**. Küla kooskäimise koht (**seltsimaja**) pakub teenuseid ka külastajatele.
- Mitmekülgse ettevõtlusega arenenud **sadam**. Kalurite võrgukuurid, kala vastuvõtupunkt, kala töötlemise (suutsutamine, soolamine) ja müümise võimalusega.
- Edasiarendatud **turismimajandus**. Vähenenud hooajalisuse mõju seoses aktiivturismi edasiarenguga.
- Kohapeal on **uusi püsielanikest ettevõtjaid**.

7.5. Hirmud ja ohud

- On võimalik liiga kiire ehitustegevus külas. Halb variant oleks, kui kõik planeeringuga planeeritud majad ehitatakse valmis. Oht on, et põllud ja kadakate vahed on suvilaid täis ehitatud.
- Et küla müüakse maatükkide kaupa laiali ja püsielanike arv kahaneb. Oht, et küla jääb ainult 5 kuuks aastas külaks ja ülejäänud kuud välja surnud.
- Väikesed talupidamised minetavad oma tähtsuse, loomapidamine väheneb.
- Sadama avaliku kasutuse võimalused vähenevad (müük, piirangud).
- Noorte vähesus.

8. ARENGUEELISTUSED JA EESMÄRGID

8.1. Orjaku sadama arendamine

Suuremaid investeeringuid kannatab keskkonna ja miljöö taluvuse poolest vastu võtta eelkõige sadama piirkond. Sadama tagamaaks oleval Käina valla munitsipaalmaal (Välja kinnistu) on detailplaneeringuga lubatud suuremate laeva hoiu- ja remondihallide ehitamine (peahoone 1000 m², perspektiivis +500 m² ja võrgukuurid 200 m²). Munitsipaalmaadega piirnevatele on planeeringuga tekitatud 8 elamu või suvemaja krunti 0,5 ha krundi suurusega ja üks ärimaa krunt 350 m² ärihoonega.

Orjaku on olnud vana kalapüügi- ja sadamakoht, Orjaku sadam on tuntud olnud mereväravana. Sadamasse on rajatud jahtklubi hoone. Olemasolev infrastruktuur vajab rekonstrueerimist ja edasiarendamist järgmiselt:

8.1.1. Orjaku kalasadama arendus

Orjakus on säilinud rannakalandus ja seda on vaja toetada ning edasi arendada. See on üks vähestest väikeettevõtluse võimalustest külas. Täna puudub Orjaku kalameestel nn. „oma pesa“.

Tegevused:

- kai, slipi ja tankla väljaehitamine
- olmeruumide väljaehitamine
- võrgukuuri ehitamine
- kala jahutus-ja säilitusvõimaluste loomine
- kala esmased töötlemis- (rookimine, suitsutamine, soolamine jms) ja realiseerimisvõimaluste loomine

8.1.2. Orjaku sadamasse külakeskuse (seltsimaja) ehitamine

Orjaku külas on väljakujunenud traditsioonilised ühisüritused (talgud, jaanipäev jms), kuid regulaarseks kooskäimiseks ja seltsitegevuse arendamiseks ning noorte vaba aja veetmiseks puudub kooskäimise koht. Küla vajab seltsimaja, et hoida külakogukond aktiivne, anda võimalus aastaringselt tegeleda huviharidusega ning vajadusel kaugtööga.

Samas peab sadam külastajatele pakkuma olulisi teenuseid, mida saab rakendada kohalikele teenimisvõimalusena ja mis oleksid toimivad nii suveperioodil kui ka aastaringselt.

Tegevused:

- Orjaku uue multifunktsionaalse külakeskus - sadama teenindushoone ehitamine, mis on

seltsimajaks noortele ja vanadele, kaugtöökeskus kaugtöö tegijatele; kus on käsitöö huvi- ja vabahariduse harrastusvõimalused; milles on seminaride korraldamiseks tingimused koos kohvikuga, WC, duššid ja saun; turismi I-punkt ja omatoodangu müügikoht.

8.1.3. Orjaku külalissadama arendus

Tegevused:

- kaide rekonstrueerimine ja juurdeehitamine
- paadiremondi – ja hoiuhalli ehitamine
- talvitusvõimaluste loomine merealustele
- külalisjahtide teenendamiseks vajalike tingimuste loomine
- puhkeala arendus - kaldapealse väljaehitamine, valgustuse väljaehitamine, platside ja teede korrastamine, istumiskohtade rajamine, mänguväljaku, kiikede, laste ronimisvõimaluste ja muude atraktsioonide ehitamine, väligrillimise võimaluste väljaarendamine, karavanikohad
- purjetamisvõimaluste loomine sadamas, koolituste ja laagrite korraldamiseks vajalike tingimuste loomine

8.1.4 Orjaku sadama muuli rekonstrueerimine

Sadama akvatooriumi ümbritsevat muuli ja lainemurdjat (ehitatud aastatel 1912-1914) remonditi viimati aastal 1996. Praeguseks on konstruktsioon kahjustunud, muuli ots on oluliselt madalamaks jäänud, muuli vallidest on eraldunud palju kive, muuli otsas asuv tulepaak on oma jalamilt nihkunud, mõlemad tulepaagid on tugevasti korrodeerunud, sihimärgid on kaotamas oma värvikatet. Muuli lagunemise pidurdamine on tähtis kogu sadama infrastruktuuri korrasoleku seisukohalt ja laiendab sadama kui atraktiivse puhkeala kasutamise võimalusi.

Tegevused:

- Rekonstrueerimistöõde projekteerimine - anda hinnang muuli seisukorrale ja leida vajalike tööde mahud, sh valgustuse võimalikud lahendused;
- Rekonstrueerimine - parandada muuli kahjustused ning muuta muul vastupidavaks ilmastiku mõjutustele, korrastada navigatsioonimärgid, muuliots muuta turvaliseks.

8.2. Küla üldilme, heakord ja tegevusvõimaluste laiendamine

Tegevused:

- talgute korraldamine üldkasutatavate objektide ja maa-alade korrashoiuks (n teeääred, sadamapiirkond, matkarajad jne)
- vanemate külaelanike abistamine majapidamiste korrastamisel
- randade korrastamine ja hooldamine
- ühiste rannakarjamaade rajamine, korrastamine ja hooldamine
- ujumiskoha väljaehitamine
- palliplatside väljaehitamine
- talviste tegevuste väljaarendamine (loodusrada suusarajaks, Lubjagu nina kelgumägi korda)
- talude viidastamine

8.3. Külateede korrastamine

Külavaheteede olukord on vilets, teed on auklikud ja kuival perioodil tolmavad. See olukord on tülikas probleem teeäärsetele elanikele.

Tegevused:

- Mereküla tee Säätirbi teeni korrastamine ja tolmuwabaks muutmine
- Orjaku mõisa tee korrastamine ja tolmuwabaks muutmine täies ulatuses
- ühistegevuse korras taludesse sissesõiduteede korrastamine

8.4. Väikeettevõtluse arendamine ja omatoodangu väärtustamine

Turism on Orjaku väikeettevõtluse üks võtmeküsimusi. Turismimajandust tuleb arendada komplekselt ja see haarab endasse mitmeid tegevusvaldkondi: viidastamine, reklaami ja turundusega tegelemine, sadama ja sadamateenuste atraktiivsemaks muutmine, aktiivturismivõimaluste mitmekesistamine, noorte rakendamine turismiettevõtlusesse turismi kõrghooajal jms.

Teine oluline ettevõtlusvaldkond on traditsiooniliselt väikepõllumajandus, eelkõige lamba-ja lihavesikasvatus. Eesmärk on mitmekesistada talumajapidamisi ja nende toodangu pakkumisi.

Kolmandaks ettevõtluse arendamise võimaluseks on sadama olemasolu suurem ära- kasutamine, mis annab võimalused erinevate merega seotud ettevõtmiste elavdamiseks: rannakalanduse säilitamine ja edasiarendamine ning purjetamisega seotud tegevuste arendamine.

Neljandaks tuleb tegeleda kaugtöövõimaluste loomise ja arendamisega külas.

Tegevused:

Turismimajanduses

- infotahvlite ja viitade koostamine ja paigaldamine
- ühisturundus, küla kodulehe arendamine
- I-punkti rajamine, s.h. väikekaubandus – kohalik toodang, suveniirid, jook jms.
- küla vapi või oma meene väljatöötamine
- uute (aktiiv)turismiobjektide ja tegevuste rajamine ja käivitamine
- koolitus ja tootearendus

Väikepõllumajanduses

- lambatöötlemiskeskuse rajamine (s.h. väiketapapunkt, liha säilitamine ja käitlemine, realiseerimine)
- ühislauda rajamine loomakasvatuse elavdamiseks
- allesjäänud põllumaade säilitamine ja uute loomine, uute kultuuride kasvatamine
- koolitus ja tootearendus

Rannakalanduses

- koolitused ja olemasolevate teadmiste edasiandmine järeltulevatele põlvetele
- kalasadama arendustegevused (vt. kalasadam)
- kalastusvahendite korrastamine ja uute soetamine
- tootearendus

9. TEGEVUSKAVA

Aeg	Arendustegevus/ investeeringuobjekt	Orienteeruv maksumus	Vastutaja	Finantseerimis- allikas
2009- 2011	Orjaku sadama puhkeala arendus	1 000 000	Külaselts KOV	meede 3.2. - Külade uuendamine ja arendamine
2010 - 2015	Orjaku kalasadama arendus	5 000 000 kuni 7 000 000	Külaselts KOV Loodav kalandussektori MTÜ	meede 4.1 - Kalanduspiirkondade säästev areng
2009- 2013	Orjaku sadama muuli rekonstrueerimine	500 000	KOV Orjaku Jahtklubi	Meede 3.2. – külade uuendamine ja arendamine, Leader, EAS piirkondade konkurentsivõime suurendamise meetmed
2010 - 2013	Orjaku uus multifunktsionaalne külakeskus-sadama teenindushoone	2 000 000 kuni 5 000 000	Külaselts KOV	meede 3.2. - Külade uuendamine ja arendamine, Leader, muud projektid
2009 - 2019	Orjaku külalissadama arendus	7 000 000 kuni 15 000 000	Külaselts KOV Orjaku Jahtklubi	EL fondidest turismiarenduse meetmed
2009 – 2019	Küla üldilme, heakorra ja tegevusvõimaluste laiendamiseks tegevused		Külaselts	Erinevad väikeprojektid, elanikud, KOV
2010 - 2012	Mereküla tee korrastamine ja tolmuvabaks muutmine	3 000 000	KOV	KOV
2011 - 2013	Teede korrastamine ja tolmuvabaks muutmine	300 000	KOV	KOV
2009 - 2019	Tootearendus-, ühisturundus ja		Ettevõtjad, Külaselts	Ettevõtjad, väikeprojektid,

	koolitused			Leader
2010 - 2019	Uute (aktiiv) turismiobjektide ja tegevuste rajamine ja käivitamine		Ettevõtjad, Külaselts	Ettevõtjad, meede 3.2, Leader
2009 - 2013	Lambatöötlemiskeskuse rajamine (s.h. väiketapapunkt, liha säilitamine ja käitlemine, realiseerimine)	1 000 000	Ettevõtjad	Ettevõtjad, Leader
2012 - 2015	Ühislauda rajamine loomakasvatuse elavdamiseks	1 500 000	Ettevõtjad	Ettevõtjad, Leader
2009 - 2019	Koolitused ja olemasolevate teadmiste edasiandmine järeltulevatele põlvetele		Külaselts	Erinevad väikeprojektid, külaelanikud
2010 - 2015	Kalastusvahendite korrastamine ja uute soetamine	Ligi 30 000 aastas	Kalurid, Külaselts	Kala-Leader, muud projektid, kalurid
2010 – 2015	Noorte purjetamisvõimaluste arendamine sadamas		Külaselts, Hiiu Purjelaeva Selts, Orjaku Jahtklubi	Meede 3.2. – külade uuendamine ja arendamine, Leader , erinevad väikeprojektid, osalejad

10. LISAD

1. Küla kaart ja asendiplaan
2. Väljavõte koosoleku protokollist 22.03.08 - arengukava alustamise otsuse vastuvõtmine
3. Väljavõte arengukava kinnitanud külakoosoleku protokollist
4. Rühmatööde tulemus, nn. toimiva küla mudel
5. Küsitluse kokkuvõte
6. Teadaolevad külaelanike töökohad 2009. aasta alguses.
7. Arengukava koostamise protsessi kirjeldus